

STORTINGET

Innst. 378 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:238 S (2021–2022)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen, Erlend Wiborg, Tor André Johnsen og Silje Hjemdal om kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i arbeidet med ukrainske flyktninger

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre kontroll med hvilke personer som på frivillig basis får arbeide med ukrainske flyktninger, og forhindre at personer med historikk som over griper får utføre slikt arbeid.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Odd Harald Hovland og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Ivar B. Prestbakmo og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, lederen Per-Willy Amundsen og Tor André

Johnsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wettrhus Thorsvik, viser til at representantforslag om kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i arbeidet med ukrainske flyktninger, behandles i denne innstillingen. Statsrådets vurdering av forslaget i brev av 6. mai 2022 følger vedlagt innstillingen.

Komiteen viser til at forslaget går ut på at regjeringen bes om å fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at tidligere overgrepssdomte ikke får arbeide med ukrainske flyktninger på frivillig basis, og videre at det føres kontroll med hvem som får arbeide med de ukrainske flyktningene.

Komiteen viser til at forslagsstillerne påpeker at Kripos gjennom media har uttrykt bekymring knyttet til at tidligere overgrepssdomte er i kontakt med ukrainske barn. Forslagsstillerne understreker at flyktningene er i en sårbar situasjon.

Komiteen viser til at forslagsstillerne peker på viktigheten av mekanismer som hindrer at flyktningssituasjonen av enkelte brukes for å finne overgrepssofre. Forslagsstillerne peker videre på flere mulige løsninger, herunder krav om godkjenning på bakgrunn av vandelsskontroll, bruk av pågrepelse og fengsling av tidligere overgrepssdomte som har engasjert seg på frivillig basis i arbeid med ukrainske barn. Forslagsstillerne understreker at det mest hensiktsmessige og effektive er om gjennomføringen overlates til regjeringen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet deler forslagsstillerens bekymring om at overgrepssdomte norske borgere aktivt har engasjert seg i frivillig arbeid med ukrainske flyktninger. Disse medlemmer fremholder at når

det gjelder kontroll med personer som arbeider med flyktninger, er det i mange sammenhenger allerede etablert vandelskontroll. Disse medlemmer viser til at representanter for enslige, mindreårige asylsøkere må fremlegge politiattest. Videre må ansatte i asylmottak legge frem politiattest. Kravet gjelder for alle ansatte, det være seg i faste stillinger, vikariater eller engasjementer, og uavhengig av om den ansatte skal ha kontakt med mindreårige. Det kreves også politiattest for andre personer som skal utføre oppgaver knyttet til mindreårige i asylmottak, bl.a. tolker og ansatte eller frivillige i organisasjoner som har en avtale med mottaket om å tilby fritidsaktiviteter for mindreårige i mottak. Videre kan det kreves politiattest for privatpersoner som ikke er med i en organisasjon, men som ønsker å arrangere aktiviteter for mindreårige. Personer som har vedtatt forelegg eller er dømt for seksuelle overgrep mot mindreårige, er utelukket fra å utføre arbeid eller oppgaver i mottak.

Disse medlemmer fremhever videre at frivillige organisasjoner allerede kan kreve fremleggelse av politiattest for personer som skal utføre oppgaver for organisasjonen som innebærer et tillits- eller ansvarsforhold overfor mindreårige eller personer med utviklingshemming. Politiet og UDI oppfordrer på sine nettsider personer som ønsker å hjelpe flyktninger, til å kontakte etablerte hjelpeorganisasjoner for å bistå via disse.

Disse medlemmer viser til departementets svarbrev hvor de har vurdert om det er behov for innføring av vandelskontroll eksempelvis av private som huser flyktninger. En slik løsning mener departementet er vanskelig å forene med angivelsen i politiregisterloven § 37 av hvilke formål som kan begrunne krav om politiattest. Politiet kan på nærmere angitte vilkår utlevere opplysninger både til offentlige og private dersom det er nødvendig for å forebygge lovbrudd. I slike tilfeller kan det også utleveres andre opplysninger enn de som ville fremgått på en politiattest, herunder om henlagte eller verserende saker. Departementet har videre overfor direktoratet også understreket at dersom politiet skulle mene at dagens regelverk ikke er tilstrekkelig for å forebygge en konkret og begrunnet risiko for vold og overgrep mot eksempelvis flyktninger, ønsker departementet raskt å motta en nærmere redegjørelse for problemstillingen og hva som i så fall vurderes som mulige og nødvendige lovendringer.

Komiteens medlemmer fra Høyre deler forslagsstillernes bekymring for at enkelte kan bruke flyktningssituasjonen til å utnytte barn og sårbare mennesker. Dette er noe politiet har advart mot flere ganger, og som politiet følger nøye med på. Disse medlemmer viser til at politiet har blitt tilført 641 mill. kroner til å håndtere utfordringer knyttet til krigen i Ukraina, og deler av dette går til økt bemanning. Disse medlemmer

forventer at politiets ressurser kanaliseres til områder med høyt trykk av flyktninger, og hvor risikoen for utnyttelse og misbruk er stor.

Disse medlemmer ser ikke hvilke hjemler som bør endres for at politiet skal bli bedre i stand til å forebygge og håndtere denne formen for kriminalitet. Uansett forventes det at regjeringen på eget initiativ løpende vurderer om regelverket er tilstrekkelig og om det bør gjøres endringer slik forslagsstillerne ber om.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til politiet ved Kripos sin utvetydige bekymring over at norske borgere med tidligere domfellelser for seksuelle overgrep nå aktivt søker å involvere seg i arbeidet med å hjelpe ukrainske flyktninger. I sak publisert av NRK den 22. april 2022 fremgår det at Kripos hadde skjerpet sin vurdering fra «sannsynlig» til «meget sannsynlig» at ukrainske flyktninger kan utsettes for overgrep. Det fremgår videre av saken at oppjusteringen av risikovurderingen er grunnet på at politiet har observert flere hendelser hvor de har vært bekymret for utnyttelse av ukrainske flyktninger, og at de derfor har konkludert med at det er meget sannsynlig at overgripere vil utnytte handlingsrommet som er innenfor flyktningestrømmen, til å begå seksuelle overgrep.

Disse medlemmer viser videre til at tidligere overgrepssdomte har bedrevet transport av ukrainske barn som har vært en del av flyktningestrømmen. I sak publisert av VG den 8. april 2022 fremgår det at politiet har stanset tidligere overgrepssdomte personer med ukrainske barn i bilen. Det fremgår videre av saken at med dagens lovverk er det eneste politiet kan foreta seg, å overta omsorgen for de aktuelle barna før den som har stått for transporten, får kjøre videre, og at politiet derfor ikke har noen kontroll på om vedkommende vil gjøre det samme igjen. Av saken fremgår det også at det på dette tidspunktet var tale om i overkant av ti slike tilfeller knyttet til transport av flyktninger, og noen flere hvis man regner med de tilfellene som har skjedd utenfor transport. Videre uttaler politiet at risikoen personen utgjør, ofte er viktigere enn antallet personer.

Disse medlemmer mener dette er en uholdbar situasjon som påkaller umiddelbare grep for å gi politiet de egnede verktøy i form av de nødvendige lovhjemler for å kunne føre kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i det frivillige arbeidet med ukrainske flyktninger. Disse medlemmer vil understreke at man på ingen måte ønsker å mistenkeliggjøre alle de nordmenn som på frivillig basis gir et vesentlig bidrag til å hjelpe ukrainere på flukt. Politiets bekymringer tegner et bilde av at det er en marginal gruppe av mennesker som søker å utnytte situasjonen, men at denne marginale gruppen av personer har et stort skadepotensial. Videre vil disse medlemmer understreke at den or-

organiserte delen av det frivillige arbeidet med flyktninger i stor utstrekning fører internkontroll med hvilke personer som får arbeide med flyktningene, slik at det i hovedsak er den uorganiserte delen av det private engasjementet som er adressert for dette forslaget.

Disse medlemmer viser til at forslaget overlater til regjeringen å finne den mest hensiktsmessige og effektive innretningen for å oppnå formålet om å beskytte de sårbare menneskene som befinner seg i strømmen av ukrainske flyktninger. Disse medlemmer vil oppfordre til at regjeringen fremmer de nødvendige lovforslag så raskt som mulig, og at forslaget så godt det lar seg gjøre balanserer hensynet til å beskytte flyktningene fra overgrep uten at man knebler den betydelige frivillige innsatsen som nordmenn nå legger ned for å hjelpe de ukrainske flyktningene.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre kontroll med hvilke personer som på frivillig basis får arbeide med ukrainske flyktninger, og forhindre at personer med historikk som overgriper får utføre slikt arbeid.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti deler forslagsstillerens bekymring over at personer som er tidligere dømt for overgrep, nå aktivt søker seg til frivillig arbeid med flyktninger, eller utnytter en uoversiktlig situasjon i Ukrainas nabolag til å transportere barn til Norge. Dette medlem understreker derfor viktigheten av tilstrekkelig med ansatte på asylmottak, med barnefaglig kompetanse og kompetanse om menneskehandel, samt av at regjeringen sikrer at kommunene følger opp situasjonen for flyktninger som bor privat. Dette medlem viser til at frivillige organisasjoner har gode rutiner og kunnskap om disse temaene, og at det allerede i dag stilles krav om såkalt barneomsorgsattest til de som skal engasjere seg i arbeid med barn på – og utenfor mottak. Det er viktig. Dette medlem vil imidlertid peke på at barneomsorgsattestordningen har sine svakheter. Dette medlem viser i den forbindelse til behandlingen av Sosialistisk Venstrepartis representantforslag om å utvide barneomsorgsattesten, jf. Dokument 8:136 (2019–2020), hvor det ble flertall for følgende:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en sak om å gjeninnføre en fornyelsesordning for barneomsorgsattest».

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av barneomsorgsattestordningen, som også innbefatter en utredning av digitale forenklingsmuligheter, en vurdering av muligheten for informasjonsdeling av gjeldende lovbrudd i andre land og en vurdering av om

straffeloven § 272 og § 273 skal være en del av politiattesten».

Dette medlem mener dette arbeidet haster, og imøteser at regjeringen kommer raskt tilbake til Stortinget med oppfølging av anmodningsvedtakene.

Dette medlem viser til statsrådets svarbrev, hvor det fremkommer at statsråden har understreket at dersom politiet skulle mene at dagens regelverk ikke er godt nok for å hindre vold og overgrep mot eksempelvis flyktninger, bes de komme raskt tilbake til departementet med en redegjørelse av problemstillingen og vurdering av mulige og nødvendige lovendringer. Dette medlem mener dette fremstår noe passivt, og oppfordrer statsråden til å sikre at en slik redegjørelse blir gjennomført.

Komiteens medlem fra Venstre er enig med forslagsstillerne i intensjonen om å beskytte flyktninger mot potensielle overgrep. Mange folk ønsker å bidra i arbeidet med å bedre situasjonen for flyktninger. Det store flertallet har de beste intensjoner, men det kan oppstå uheldige situasjoner. Dette medlem er uenig i virkemidlene som foreslås for å få bukt med denne potensielle utfordringen.

Dette medlem viser til at det i forslaget er vist til som en mulig løsning å innføre en tidsbegrenset hjemmel for preventiv tvangsmiddelbruk, for å sikre en hjemmel for pågrepelse og eventuelt varetektsfengsling i tilfeller der tidligere overgrepssdømte har engasjert seg i frivillig arbeid med barn på flukt.

Dette medlem viser til den grunnleggende menneskeretten til personlig frihet, nedfelt i EMK artikkel 5, og til reglene i straffeprosessloven om pågrepelse og fengsling. Det er viktig å holde fast ved grunnleggende rettsprinsipper, kanskje spesielt i de tilfellene hvor det kan være fristende å la være. Adgangen til preventiv tvangsmiddelbruk er i dag svært snever, og det med god grunn. Det hjemler bruk av tvangsmidler før en person har gjort noe galt. En tidligere dømt person som har sonet ferdig sin straff, har gjort opp for seg, og må som den store hovedregel kunne tre ut i samfunnet igjen på lik linje med alle andre. Også for tidligere straffedømte gjelder de samme mistankekrav for pågrepelse. Det er grunnlovsfestet at vi alle er like for loven.

Dette medlem viser til at forslagsstillerne skisserer som en mulig løsning at det stilles et krav om godkjenning på bakgrunn av vandelskontroll for de som frivillig vil arbeide med flyktninger. Dette medlem viser til at frivillige organisasjoner allerede kan kreve barneomsorgsattest etter politiregisterloven.

Dette medlem mener at en måte å bedre beskyttelsen av barn mot overgrep på, er å sørge for at barneomsorgsattesten blir et mer treffsikkert virkemiddel for å ekskludere potensielle overgrepere fra å involvere seg i frivillig arbeid med barn.

Dette medlem viser til vedtak i behandlingen av Innst. 210 S (2020–2021), hvor det ble vedtatt at regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med en sak om gjennomgang av barneomsorgsattesten og gjeninnføring av en fornyelsesordning. Dette vil kunne avhjelpe flere av problemstillingene som forslagsstillerne reiser i dette forslaget.

Dette medlem vil understreke viktigheten av at regjeringen raskt kommer tilbake til Stortinget med denne saken, for å sikre barn på flukt en trygg hverdag her i Norge.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre kontroll med hvilke personer som på frivillig basis får arbeide

de med ukrainske flyktninger, og forhindre at personer med historikk som overgriper får utføre slikt arbeid.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:238 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen, Erlend Wiborg, Tor André Johnsen og Silje Hjemdal om kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i arbeidet med ukrainske flyktninger – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 24. mai 2022

Per-Willy Amundsen

leder

Ingvild Wettrhus Thorsvik

ordfører

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget v/ justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
22/2501 - NNO

Dato
06.05.2022

Dokument 8:238 S (2021–2022) - Representantforslag om kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i arbeidet med ukrainske flyktninger

Jeg viser til representantforslag om kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i arbeidet med ukrainske flyktninger. Justiskomiteen har bedt om en uttalelse fra Justis- og beredskapsdepartementet i forbindelse med behandlingen av forslaget.

I representantforslaget vises det til at det den siste tiden har vært rapportert i mediene om at tidligere overgrepssdømte norske borgere aktivt har engasjert seg i frivillig arbeid med ukrainske flyktninger, og at Kripos i media har pekt på manglende hjemler for å handle i de tilfeller hvor det avdekkes at tidligere overgrepssdømte er i kontakt med barn. På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre kontroll med hvilke personer som på frivillig basis får arbeide med ukrainske flyktninger, og forhindre at personer med historikk som over griper får utføre slikt arbeid.

Jeg er enig med representantene i at det er viktig å beskytte personer fordrevet fra Ukraina mot overgrep og utnyttelse. Regjeringen har derfor gjentatte ganger frarådet privat transport av fordrevne, nettopp på grunn av faren for kriminelle handlinger og utnyttelse av sårbare personer. For å kunne forebygge og avdekke tilfeller av seksuelle overgrep mot barn og annen utnyttelse av fordrevne personer, er det i tillegg viktig at det arbeides bredt og på tvers av etater. Jeg viser for øvrig til at ukrainere i Norge oppfordres til å registrere seg hos politiet for å få tilgang til bl.a. helsehjelp og bosted.

I forslaget er det vist til at en mulig løsning kan være å innføre en tidsbegrenset hjemmel for preventiv tvangsmiddelbruk for å sikre en hjemmel for pågripelse og eventuelt

varetektsfengsling i tilfeller der tidligere overgrepssdømte har engasjert seg på frivillig basis i arbeid med ukrainske barn.

En slik løsning mener jeg vil være uheldig av flere grunner. Jeg viser til det alminnelige utgangspunktet i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 5 om retten til personlig frihet, og reglene i straffeprosessloven om pågrepelse og fengsling. Det er grunnleggende i en rettsstat at politiet må ha skjellig grunn til mistanke om straffbart forhold for å pågripe noen. Dette må også gjelde overfor tidligere overgrepssdømte som har sonet sin straff. Vi har straffebestemmelser både mot seksuelle overgrep mot barn, mot grooming, menneskehandel og menneskesmugling. For å beskytte samfunnet mot de som domstolen mener det er nærliggende at vil begå gjentatte overgrep, har vi ordningen med tidsubestemt straff i form av forvaring. I en rettsstat kan vi derimot ikke ha midlertidige, situasjonsbestemte hjemler for pågripelser av en særskilt gruppe basert på et lavere mistankekrav enn det som ellers gjelder.

Når det gjelder kontroll med personer som arbeider med flyktninger, er det i mange sammenhenger allerede etablert vandelskontroll. Jeg viser til at representanter for enslige, mindreårige asylsøkere må fremlegge politiattest. Videre må ansatte i asylmottak legge frem politiattest. Kravet gjelder for alle ansatte, det være seg i faste stillinger, vikariater eller engasjementer, og uavhengig av om den ansatte skal ha kontakt med mindreårige. Det kreves også politiattest for andre personer som skal utføre oppgaver knyttet til mindreårige i asylmottak, bl.a. tolker og ansatte eller frivillige i organisasjoner som har en avtale med mottaket om å tilby fritidsaktiviteter for mindreårige i mottak. Videre kan det kreves politiattest for privatpersoner som ikke er med i en organisasjon, men som ønsker å arrangere aktiviteter for mindreårige. Personer som har vedtatt forelegg eller er dømt for seksuelle overgrep mot mindreårige, er utelukket fra å utføre arbeid eller oppgaver i mottak.

I representantforslaget er det vist til at en mulig løsning kan være krav om godkjenning på bakgrunn av vandelskontroll for de som frivillig vil arbeide med flyktninger, med tilhørende straffebestemmelse med en strafferamme som kvalifiserer for varetektsfengsling av de som driver denne typen virksomhet uten godkjenning. Jeg vil i den forbindelse understreke at frivillige organisasjoner allerede kan kreve fremleggelse av politiattest for personer som skal utføre oppgaver for organisasjonen som innebærer et tillits- eller ansvarsforhold overfor mindreårige eller personer med utviklingshemming. Politiet og UDI oppfordrer på sine nettsider personer som ønsker å hjelpe flyktninger til å kontakte etablerte hjelpeorganisasjoner for å bistå via disse. Jeg støtter denne oppfordringen.

Departementet har vurdert om det er behov for innføring av vandelskontroll eksempelvis av private som huser flyktninger. En slik løsning er imidlertid vanskelig å forene med angivelsen i politiregisterloven § 37 av hvilke formål som kan begrunne krav om politiattest. Det synes heller ikke å være en hensiktsmessig ordning. En bedre løsning er at politiet deler opplysninger i samsvar med eksisterende hjemler i politiregisterloven. Politiet kan på nærmere angitte vilkår utlevere opplysninger både til offentlige og private dersom det er nødvendig for å forebygge lovbrudd. I slike tilfeller kan det også utleveres andre opplysninger enn de som ville fremgått på en politiattest, herunder om henlagte eller verserende saker.

Jeg forutsetter at politiet i den pågående situasjonen med fordrevne fra Ukraina, for å forebygge straffbare handlinger mot en svært sårbar gruppe, har et særlig aktivt og bevisst forhold til muligheten for utlevering av ellers taushetsbelagte opplysninger. Dette har departementet kommunisert til Politidirektoratet. Departementet har overfor direktoratet også understreket at dersom politiet skulle mene at dagens regelverk ikke er tilstrekkelig for å forebygge en konkret og begrunnet risiko for vold og overgrep mot eksempelvis flyktninger, ønsker departementet raskt å motta en nærmere redegjørelse for problemstillingen og hva som i så fall vurderes som mulige og nødvendige lovendringer.

Med hilsen

Emilie Mehl

